

06/2753
04

SAAPUI
03.02.2006
Helsingin käräjäoikeuteen

HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUDELLE

ASIA Haastehakemus velkomusasiassa

KANTAJA Rights Agency Ltd.
36 Cumberland Drive
Hinchley Wood
Esher, Surrey KT10 0BB, UK

liitteessä 1. lueteltujen oikeudenomistajien laillisenä edustaja.

KANTAJAN ASIAMIES/PROSESSIOSOITE

VT Markus Myhrberg
ACE LAW Oy
Erottajankatu 9 A
00130 Helsinki
puh: 09 - 251 4000
fax: 09 - 251 40010
gsm: 040 - 5055343
e-mail: markus.myhrberg@acelaw.fi

VASTAAJA Gramex ry
Pieni Roobertinkatu 16
00130 Helsinki

OIKEUDENKÄYNTIPAIKKA

Vastaajan kotipaikka on Helsinki. Laillinen oikeudenkäyntipaikka on vastaajan kotipaikan käräjäoikeus.

VAATIMUKSET

Pyydämme kunnioittavasti, että vastaaja velvoitetaan

1. ennen pääasian käsittelemistä OK 17 luvun perusteella osoittamaan liitteen 1. mukaisille Rights Agency Limitedin edustamille oikeudenhaltijoille tekijänoikeuslain perusteella Gramexin vastuulla olevien tilitettävien korvausten peruste ja määrä vuosilta 2001-2004.
2. tilittämään kyseiset vastaajan hallussa olevat varat Rights Agency Limitedin asiakasvaratilille vuosilta 2001-2004.
3. maksamaan edellä mainituille rahamäärille korkolain (1982/633) 4 §:n mukaista vuosittaista viivästyskorkoa tilitysvaatimuksen esittämisestä.
4. maksamaan asian johdosta aiheutuneet asianosaiskulut myöhemmin esitettävän yksilöinnin perusteella.
5. korvaamaan asian hoitamisesta aiheutuneet oikeudenkäyntikulut täysimääräisesti myöhemmin esitettävän laskun mukaisesti lisättyinä korkolain (1982/633) 4 §:n mukaisilla viivästyskoroilla siitä lukien, kun on kulunut kuukausi ratkaisun antamisesta.

PERUSTELUT

TAUSTAA

Rights Agency Ltd. ("RAL") on yksityinen Yhdistyneessä Kuningaskunnassa toimiva lähi-oikeuksien haltijoiden (esittävien taiteilijoiden, oikeudenhaltijoiden) korvausoikeuksia hallinnoiva yhtiö. RAL edustaa itsenäisenä agenttina yli 600 yhtye- ja sooloartistia näille kuuluvien korvausten keräämisen ja hallinnoinnin osalta muun muassa Suomen alueella.

Gramex ry ("Gramex") on Suomessa toimiva esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys (tekijänoikeusjärjestö), joka valvoo ja edistää äänitteillä esiintyvien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeuslaissa säädettyjä oikeuksia, perii musiikin käyttäjiltä tekijänoikeuslain mukaiset korvaukset ja tilittää korvaukset niihin oikeutetuille.

Gramexilla on tekijänoikeuslain ja opetusministeriön luvan perusteella oikeus kerätä sopimus- ja pakkolisenssijärjestelmän avulla korvauksia myös niiden esittävien taiteilijoiden puolesta, jotka eivät ole Gramexin asiakkaita. Tällä perusteella Gramex on kerännyt korvauksia myös RAL:n edustamien artistien puolesta.

Gramex keräsi vuonna 2004 korvauksia yhteensä 15,6 miljoonaa euroa ja maksoi 12,2 miljoonaa euroa korvauksia, joista kotimaisille artisteille ja tuottajille 9,6 miljoonaa euroa äänitteiden esittämisestä kotimaassa ja 0,3 miljoonaa euroa niiden esittämisestä ulkomailla. Loput korvaukset menivät ulkomaisille artisteille ja tuottajille. Gramexin toimintakertomuksen mukaan tulevina vuosina tapahtuvaan ulkomaisten korvausten maksuun on varattu 11,1 miljoonaa euroa. Gramex siirtää vuosittain Esittävän säveltaiteen edistämiskeskukseen ESEKiin, joka on Gramexin yhteydessä toimiva erillinen yksikkö (mutta kirjanpidollisesti osa Gramexia) varoja, joita kertyy ulkomaisten artistien ja tuottajien tilittämättömistä korvauksista. Sopimusten perusteella niitä käytetään esittävän säveltaiteen edistämiseen. Nämä varat ovat Gramexin vuoden 2004 tilinpäätöksen mukaan 15,8 miljoonaa euroa.

RAL:n edustamat artistit eivät ole Suomessa Gramexin asiakkaita, mutta kansainvälisten sopimusten ja Suomen tekijänoikeuslain perusteella ovat riidattomasti oikeutettuja korvauksiin Suomessa tapahtuvan julkisen esittämisen osalta. Näiden korvausten keräämisestä vastaa opetusministeriön hyväksynnän mukaisesti Gramex. RAL on suoraan ja välillisesti useampaan otteeseen todistettavasti vaatinut Gramexia tilittämään keräämänsä varat RAL:n edustamien oikeudenhaltijoiden osalta (kirjallinen todiste 2 ja 3). Gramex ei ole tähän kuitenkaan suostunut, vaan on tilitysten edellytyksenä vaatinut suoran asiakassopimuksen tekemistä Gramexin kanssa. RAL:n käsityksen mukaan asiakassopimusvaateelle ei löydy juridista perustetta, ja näin ollen Gramex on velvollinen tilittämään myöhemmin tarkemmin yksilöivät varat RAL:lle sekä korvaamaan RAL:lle aiheutuneet kulut.

RAL on asian sovinnolliseksi ratkaisemiseksi tarjoutunut jopa allekirjoittamaan edustamiensa oikeudenhaltijoiden puolesta tarkennetun Gramexin asiakassopimuksen, mutta Gramex ei ole tähänkään menettelyyn suostunut. Menettelyllään Gramex on voidaan katsoa saaneen perusteetonta etua, joka kantajalla on oikeus vaatia takaisin.

Korkein hallinto-oikeus on ratkaisussaan 4.10.2005 vahvistanut Gramexin määräävän markkina-aseman kyseisillä markkinoilla. Kilpailuoikeusasiat kuuluvat lähtökohtaisesti kil-

pailuvirastolle ja markkinaoikeudelle, eikä RAL lähde esittämään tässä yhteydessä kilpailuoikeudellisia vaatimuksia, mutta haluaa tältäkin osin kiinnittää huomiota Gramexin asemaan korvausten kerääjänä ja tilittäjänä sekä sopimuslumppanina. Myös Kilpailuviraston lausunnoissa on kiinnitetty huomiota sopimusjärjestelmän toimivuuteen ja syrjimättömyyteen (mm. lausunto 14.6.2002).

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Editiovaatimus ja korvausten suuruus

RAL:lla ei ole ollut käytettävissä asiakirjaa, josta ilmenee Gramexin tekijänoikeuslain nojalla keräämien korvausten määrä RAL:n edustamien artistien osalta. Tällä perusteella Gramexin tulee ennen pääasian käsittelyä vaatimuksen yksilöimiseksi esittää tämän omalla kustannuksella kaikki asiakirjat, joista ilmenee yksityiskohtaisesti kaikki kerätyt korvaukset sekä korvausten jakautuminen kanteessa edustettujen oikeudenhaltijoiden osalta.

Velkomuksen määrän arvioimiseksi RAL toteaa, että sen välillisesti saamaan tiedon mukaan kanteessa edustetuille oikeudenhaltijoille kuuluva korvaus olisi vuoden 2001 osalta ainakin 120.000 euroa.

2. RAL:n asema

RAL toimii itsenäisenä agenttina, joka valtuutuksen perustella käyttää oikeuksia artistien lähioikeuksiin liittyvien korvausten osalta. RAL:n asema korvausten kerääjänä ja hallinnoijana on verrattavissa myös niin sanottuun vastavuoroisuusjärjestelyyn eri tekijänoikeusjärjestöjen välillä. Kyseisen järjestelyn perusteella tekijänoikeusjärjestöt noudattavat keskenään periaatetta, jonka mukaan ne eivät vaadi toisen tekijänoikeusjärjestön edustaman artistin osalta minkäänlaista asiakassopimusta, ja tilittävät kerätyt korvaukset ”sisarjärjestön” toimitamien artistitietojen ja omien jakoperiaatteidensa mukaisesti. RAL:n osalta Gramex ei kuitenkaan tällaista periaatetta ollut valmis noudattamaan. RAL ei voi käyttää saamiaan oikeuksia muutoin kuin Gramexin kautta, joten tältä osin RAL ei ole voinut toimia edustamiensa artistien tahdon mukaisesti.

Korvausoikeuksien toteuttamisessa RAL käyttää oikeuksiaan myös kolmansien tahojen kautta. Tällaisena tahona Suomen osalta on toiminut hollantilainen tekijänoikeusjärjestö

SENA. SENNA on RAL:n valtuuttamana esittänyt Gramexille tilitysvaatimuksen (kirjallinen todiste 2) kanteessa edustettujen artistien osalta koskien korvauksia Suomessa. Gramex ei ole kuitenkaan tähänkään suostunut ja on vaatinut asiakassopimuksensa solmimista erikseen kunkin artistin osalta. Tilitysvelvollisuutta sinänsä Gramex ei ole kiistänyt. Selvyyden vuoksi voidaan todeta, että SENNA ei ole tämän kanteen osapuolena.

RAL:n asemasta voidaan vielä todeta, että sillä on useiden EU-maassa toimivan tekijänoikeusjärjestöjen kanssa voimassa sopimusperusteinen järjestely, jonka perusteella RAL:n voi toteuttaa valtakirjojensa mukaiset tehtävät.

3. Tekijänoikeuslaki

Yksilöllinen oikeuksien käytöstä määrääminen on tekijänoikeuslakiin kirjattu lähtökohta. Tekijänoikeuslain 45 § määrittelee esittävien taiteilijoiden suojan lähtökohdan: ”Kirjallisen tai taiteellisen teoksen taikka kansanperinteen esitystä ei esittävän taiteilijan suostumuksetta saa 1) tallentaa laitteelle, jonka avulla esitys voidaan toisintaa; 2) saattaa yleisön saataviin radion tai television välityksellä taikka suoraan siirtämällä”. Esittävien taiteilijoiden suoja on siis rinnastettavissa tekijänoikeuslain 2§:ssä teosten tekijöille myönnettyyn suojaan, ja esityksen käyttämiseen edellä mainituilla tavoin tarvitaan lähtökohtaisesti oikeudenhaltijan lupa ja käytöstä on maksettava korvaus.

3.1. Sopimus- ja pakkolisenssi ja korvauksen maksaminen

Kaikkien relevanttien käyttötapahtumien valvonta ja korvausten keruu on yksittäisille artisteille mahdotonta, ja mahdotonta on toisaalta käyttäjien kannalta lupien hankkiminen yksittäisiltä artisteilta. ”Käytännöllisistä syistä” artistien ja muiden esittävien taiteilijoiden asema on järjestetty pakko- ja sopimuslisenssijärjestelmän mukaan (mm. komiteamietintö 1953:5 s. 78). Järjestelmät ovat kuitenkin poikkeus oikeudenhaltijoiden yksinoikeudesta. Vaikka tekijänoikeuslain mukaisena lähtökohtana voidaan siis pitää oikeudenhaltijan yksinoikeutta määrätä oikeuksiensa käytöstä, käytännön syistä korvausten keruu on Suomessa järjestetty kollektiivilisenssijärjestelmän avulla ja tekijänoikeusjärjestön välityksellä.

Sopimuslisenssiä määrittää tekijänoikeuslain 25 f §:n, jonka mukaan ”lähettäjäyritys saa, milloin yrityksellä lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustavan järjestön kanssa tekemän-

sä sopimuksen nojalla on oikeus lähettää teoksia, myös lähettää sellaisen tekijän saman alan teoksen, jonka tekijää järjestö ei edusta”. HE 274/1994 mukaan ”sopimuslisenssillä tarkoitetaan järjestelmää, jossa tekijöitä valtakirjojen nojalla edustava järjestö sopii käyttäjän kanssa teosten hyväksikäytön ehdoista. Järjestön myöntämä lupa sitoo lain nojalla myös järjestön ulkopuolisia tekijöitä. Käyttäjä voi siten saada luvan yhdeltä taholta ja on lisäksi turvattu järjestön ulkopuolisten vaatimuksilta ja rikosoikeudellisesta vastuusta.... Järjestön ulkopuolilla tekijöillä on oikeus saman suuruiseen korvaukseen kuin järjestön jäsenillä...” Voimaan tulevan tekijänoikeuslain 26 §:n mukaan sopimuslisenssiä koskevia säännöksiä sovelletaan, ”...kun teoksen käyttämisestä on sovittu käyttäjän ja opetusministeriön hyväksymän, lukuisia tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustavan järjestön välillä. Sopimuslisenssin nojalla luvan saanut voi luvan mukaisin ehdoin käyttää sellaistakin saman alan teosta, jonka tekijää järjestö ei edusta”. Lupa oikeuttaa siis käyttämään myös järjestöön kuulumattomien oikeudenhaltijoiden oikeuksia - myöhemmin maksettavaa korvausta vastaan.

Sopimuslisenssitilanteissa oikeuksien käytön ehdoista sovitaan käyttäjän ja oikeudenhaltijoiden edustavan järjestön välillä ennen käytön aloittamista. Pakkolisenssitilanteissa käytön aloittaminen on sallittua ilman etukäteistä sopimusta, mutta siinäkin oikeudenhaltija on oikeutettu korvaukseen. Järjestelmä perustuu tekijänoikeuslain 47 §:ään, jonka mukaan 46 §:ssä tarkoitetulle laitteelle (äänilevy tai muu laite, jolle on tallennettu ääntä) tallennettua esitystä ja pykälässä tarkoitettu laitetta saa käyttää muun muassa julkisessa esityksessä sekä radio- ja televisiolähetyksessä ilman erillistä lupaa, mutta äänitteellä esiintyvälle taiteilijalle ja sen tuottajalle on suoritettava korvaus, kun äänitettä käytetään julkisesti. Pakko- ja sopimuslisenssijärjestelyssä järjestön ulkopuolisten ja järjestön edustamien oikeudenhaltijoiden asema on kuitenkin rinnastettavissa toisiinsa. Oikeudet toteutetaan tekijänoikeuslain 47 a §:n perusteella tekijänoikeusjärjestöjen kautta.

Tekijänoikeuden yksinoikeuslähtöisyydestä johtuen kollektiivilisenssijärjestelmiä kuvataan usein pitkälle meneväksi toimenpiteeksi, jonka käyttö edellyttää erittäin painavia syitä. Tämä vastaa tekijänoikeuslain varsinaisille rajoitussäännöille annettavaa asemaa ja tarkoittaa myös sitä, että järjestelmää koskevia periaatteita on tulkittava oikeudenhaltijamyönteisesti ja järjestelmään liittyvät vaatimukset erityisesti oikeudenhaltijoiden osalta edellyttävät nimenomaista säännöstä. Lisenssijärjestelyiden tavoite on edistää suojattujen teosten käyttöä, ja tarkoituksena on varmasti myös edistää oikeudenhaltijoiden korvausten saantia.

3.2 Järjestön ulkopuolisen oikeudenhaltijan asema ja sopimussuhde järjestöön

Järjestön ulkopuolisen oikeudenhaltijan oikeus vaatia korvausta perustuu tekijänoikeuslain yksinoikeuslähtöisyyteen, jonka mukaan oikeudenhaltijalla on oikeus vaatia korvauksia oikeutensa käytöstä. HE 274/1994 mukaan ”Järjestön ulkopuolisia tekijöitä on kohdeltava yhdenmukaisesti järjestön [jäsenten] kanssa”. Tämä kuvaa oikeudenhaltijan perustilannetta asiakassopimuksen ulkopuolella. Tekijänoikeuslain 26 §:n mukaan järjestön ulkopuolisella oikeudenhaltijalla (tekijällä) on oikeus korvaukseen myös tilanteessa, jossa järjestön jäsenet eivät olisi niihin oikeutettuja. Järjestön ulkopuolisen oikeudenhaltijan asemaa on kuvattu hallituksen esityksessä 28/2004 seuraavasti: ”Järjestön [...] ulkopuolinen tekijä voi lain mukaan esittää järjestölle korvausvaatimuksen niissäkin tapauksissa, joissa järjestö ei sääntöjensä tai soveltamiensa periaatteiden mukaisesti tilitä henkilökohtaisia korvauksia edustamilleen tekijöille.” Lausumat ilmaisevat yksiselitteisesti ja selkeästi järjestön ulkopuolisen oikeudenhaltijan aseman ja oikeuden vaatia korvauksia järjestöltä, ja myös sen, että korvauksen osalta järjestön ulkopuolisen oikeudenhaltijan aseman tulisi olla parempi kuin järjestön edustaman oikeudenhaltijan. HE 28/2004 todetaan, että ”oikeus vaatia korvausta järjestöltä vahvistaa järjestön ulkopuolisen tekijän asemaa sopimusjärjestelyssä ja takaa hänelle järjestön edustamaa tekijää paremman aseman”. Koska Gramex kuitenkin vaatii kaikilta järjestön ulkopuolisilta oikeudenhaltijoilta asiakassopimuksen allekirjoittamisen järjestön itsensä laatimilla vakioehdoilla, voidaan Gramexin toiminnan voidaan katsoa olevan ristiriidassa lain tarkoituksen kanssa. Kantajan mielestä on selvää, että missään tapauksessa Gramexin kilpailuoikeudellisestikin arveluttava toiminta ei voi johtaa oikeuksienhaltijoiden oikeuksien syrjäytymiseen siten, että voimassaolevaa lakia tulkittaisiin oikeuksienhaltijoiden vahingoksi.

Tekijänoikeuslaissa ja sen valmistelumateriaalissa korostetaan järjestön maksuvelvollisuutta ja mistään ei ole löydettävissä velvoitetta, että järjestön ulkopuolisen oikeudenhaltijan tulisi tehdä korvauksesta keränneen järjestön kanssa asiakassopimus mainitun korvauksen saamiseksi – eikä missään tapauksessa ainakaan järjestön vakioehdoilla. Laissa puhutaan vain järjestölle kohdistettavasta vaatimuksesta. Jos korvauksen edellytyksenä olisi asiakassopimus ja samalla järjestöön liittyminen, olisi tästä tullut ottaa maininta lakiin. Ajatus järjestöstä vaatimassa oikeudenhaltijalta liittymistä järjestöön korvauksen edellytyksenä on koko tekijänoikeusjärjestelmän vastainen, eikä sille löydy perusteita. Tekijänoikeuslaissa annetaan nimenomaisesti järjestön ulkopuoliselle taholle oikeus vaatia korvausta ja näin turvataan oikeuksienhaltijoiden oikeuksia. Myöskään Gramexin omista säännöistä tai tilityssäännöistä ei

voida löytää tukea sopimuksentekovelvollisuudesta järjestön ulkopuolisten artistien osalta. Mistään ei myöskään löydy estettä sille, että oikeudenhaltija voisi käyttää korvausoikeuttaan kolmannen tahon kautta. Kaiken lisäksi Gramexin asiakassopimusvaatimuksen osalta herää kysymys myös perustuslain 13 §:n (negatiivisen) yhdistymisvapauden merkityksestä.

3.3 Käyttökorvauksen vaatiminen

Tekijänoikeuslain mukaan oikeus henkilökohtaiseen korvaukseen on kuitenkin rauennut, jollei sitä koskevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty järjestölle kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana käyttäminen / lähettäminen on tapahtunut. Kuten edelläkin on todettu, RAL on vaatinut korvauksia todistettavasti (ainakin) vuosina 2004 ja 2005. Selvyyden vuoksi voidaan todeta, että tekijänoikeuslaista tai sen esitöistä ei löydy tarkempaa sääntelyä vaatimuksen esitystavalle eikä sille, että sen voi esittää valtuutuksen perusteella. Vaatimusten tukena toimii myös muu kirjeenvaihto RAL:n ja Gramexin sekä myös Gramexin ja SENAn välillä. Kirjeenvaihdosta eikä Gramexin muusta toiminnasta ilmene, että Gramex olisi miltään osin kiistänyt saatavan olemassaoloa.

Edellä mainitun perusteella voidaan todeta, että Gramex on velvollinen välittömästi tilittämään RAL:lle sen edustamien artistien osalta tekijänoikeuslain nojalla kerätyt varat.

TODISTELU JA TODISTUSTEEMAT

Kirjallinen todistelu:

- 1) Gramex ry:n tilitysraportit vuosilta 2001-2004; velan määrä (Gramex)
- 2) Kirjeenvaihto; korvausten vaatiminen SENAn toimesta
- 3) Vaatimuskirje; korvausten vaatiminen, vaatimuksen uudistaminen
- 4) Gramexin säännöt ja tilityssääntö; asiakassopimusvelvoitteen puuttuminen

Henkilötodistelu:

Damian Pulle; RAL:n asema ja Gramexin toiminta

PAIKKA JA AIKA

Helsingissä 3 päivänä helmikuuta 2006

LAATI

Markus Myhrberg
VT, Espoo

LIITTEET

1. Luettelo Rights Agency Limitedin edustamista oikeudenhaltijoista
2. Oikeudenhaltijoiden valtakirjat
3. Kirjallinen todistelu